

Mitä ovat EPA-sopimukset

Euroopan yhteisön kehityspolitiikan keskeinen osa on perinteisesti ollut yhteistyö AKT-maiden (Afrikan, Karibian ja Tyynenmeren maat) kanssa. Kaupalla ja kehitysavulla unioni pyrkii torjumaan AKT-maiden köyhyyttä ja integroimaan ne maailmantalouteen. Cotonoun sopimus, joka solmittiin AKT-maiden ja EU:n välille 20 vuodeksi vuonna 2000 on jatkoa aiemmille sopimuksille, mm. Lomé'n sopimukselle vuodelta 1975. Cotonoun sopimuksessa sovittiin, että EPA-sopimukset (Economic Partnership Agreements) korvaavat Cotonoun sopimuksen kaappaosat.

Miksi EPA-sopimuksia tarvitaan?

Maailman kauppajärjestöllä WTO:lla on ollut suuri vaikutus AKT-EU-suhteisiin, sillä järjestö edellyttää jäsenistönsä kauppasopimusten olevan yhtäpitäviä solmittujen WTO -sopimusten kanssa. EU merkittävänä WTO:n jäsenenä ja vapaakaupan puolestapuhujana on velvollinen noudattamaan WTO:n määräyksiä. Lomé'n sopimuksessa AKT-maille annetut tullietuudet eivät olleet WTO:n sääntöjen mukaisia, sillä ne eivät olleet molemminpuolisia ja syrjivät muita kehitysmaita. Näille AKT-maita suosiville kauppasuorituksille saatiin WTO:n poikkeuslupa vuoden 2007 loppuun asti, mutta tämän jälkeen tarvittiin uusia, WTO-yhteensopivia sopimuksia. Tarvittiin EPA-sopimuksia, jotka korvaavat Cotonoun sopimuksen kaappaosat.

Cotonoun sopimuksen antamat etuudet eivät myöskään olleet onnistuneet monipuolistamaan AKT-maiden tuotantoa, ja maiden osuus maailmankaupasta pysyi vähäisenä. EPA-sopimuksilla tavoitellaan AKT-maiden asteittaista ja joustavaa integroitumista maailmantalouteen sekä niiden kestävä kehitystä. AKT-maiden talous ja rakenteet pyritään saattamaan kestäväälle pohjalle. Sopimuksilla vapautetaan WTO-sääntöjen mukaisesti vastavuoroisesti EU:n ja AKT-maiden välistä kauppaa asteittain.

EPA-alueet ja EPA-sopimusten sisältö

EPA-sopimuksia neuvotellaan tällä hetkellä kuuden AKT-alueen kanssa. Alueet ovat Länsi-Afrikka, Keski-Afrikka, itäinen ja eteläinen Afrikka, Itä-Afrikan yhteisö, Eteläisen Afrikan kehitysyhteisö ja Tyynenmeren alue. Vuonna 2007 allekirjoitettiin ensimmäinen täysi EPA-sopimus Karibian alueen kanssa. Suppeampia ensivaiheen EPA-sopimuksia, jotka keskittyvät lähinnä tavarakaupan vapauttamiseen,

Leikkokukkateollisuus on yksi suurimmista vientialoista joisakin Afrikan maissa. Esimerkiksi Keniassa se työllistää noin 70 000 ihmistä. Ruusu on jopa maan toiseksi tärkein vientituote heti teen jälkeen.

on solmittu vuoden 2007 lopussa yksittäisten AKT-maiden tai -ryhmien kanssa. Ne toimivat pohjana neuvotteluille täysimittaisista EPA-sopimuksista.

EPA-sopimukset ovat laajempia kuin perinteiset vapaakauppasopimukset. Niissä on sopimuksesta riippuen määräyksiä, jotka koskevat mm. tavara- ja palvelukauppaa, alkuperäsääntöjä, investointeja, kilpailusääntöjä, innovaatioita, julkisia hankintoja ja teollis- ja tekijänoikeuksia sekä kehityskysymyksiä. Talouskumppanuudet tukevat AKT-maita laajentamalla niiden markkinoita sekä parantamalla investointiedellytyksiä ja yksityisen sektorin toimintaedellytyksiä.

Kaupan vapauttamista

Viimeksi kuluneen 30 vuoden ajan EU on laskenut tai poistanut tariffeja sekä poistanut kiintiöt kehitysmaista peräisin olevalta tuonnilta lähes kokonaan. Kaupan avulla halutaan edistää talouskasvua. EPA-sopimuksilla EU poistaa tullit AKT-valtioista EU-alueelle suuntautuval-

ta tuonnilta (pl. aseet) lukuun ottamatta sokeria ja riisiä, joiden tullit poistetaan siirtymäaikojen puitteissa. Väliaikaisiin siirtymävaiheen EPA-sopimuksiin (ns. ensivaiheen EPA-sopimuksiin) liittyneille AKT-maille on jo myönnetty tulliton ja kiintiötön pääsy EU-markkinoille vuoden 2008 alusta. Lisäksi vähiten kehittyneille maille (Least Developed Countries, LDC) on myönnetty tulliton ja kiintiötön pääsy EU:n markkinoille Everything But Arms (EBA) -järjestelyn kautta vuonna 2001, jolloin unioni sopi poistavansa kaikki vientitariffit (aseita lukuun ottamatta) 49:ltä vähiten kehittyneeltä valtiolta. Vastavuoroisuuden periaatteen mukaan AKT-maat puolestaan vapauttavat EPA-sopimusten puitteissa vähintään 80 prosenttia tuonnistaan erikseen sovittavien pidempien siirtymäaikojen puitteissa. AKT-maille on myönnetty pitkiä siirtymäaikoja (jopa 25 vuotta) kaupan vapauttamisessa. Lisäksi voivat jättää osan tuotteistaan (enintään 20 prosenttia) kaupan vapauttamisen ulkopuolelle. AKT-maiden uusia teollisuudenaloja voidaan tarvittaessa suojata liialliselta kilpailulta määräämisaikaisen suojatoimenpiteiden avulla.

Kehitysnäkökulma sopimuksissa keskeinen

Kehitysyhteistyöllä on EPA-sopimuksissa merkittävä rooli. Sopimuksilla tavoitellaan AKT-maiden kestävää kehitystä, köyhyyden vähentämistä sekä pyritään lisäämään AKT-maiden välistä yhteistyötä, erityisesti alueellista, köyhien maiden välillä tapahtuvaa kauppaa. Ajatuksena on tukea AKT-maita integroitumaan naapurivaltioidensa kanssa, mikä on askel kohti maailmanlaajuisesta integroitumisesta. Lisäksi EU pyrkii tukemaan maiden taloudellisten toimintaedellytysten ja rakenteiden kehittämistä, jotta AKT-maat voisivat sopeutua uusiin olosuhteisiin. Euroopan unionin neuvoston toukokuun 2009 päätelmissä sitoudutaan EU:n yhteisiin alueellisiin kauppaa tukevan kehitysyhteistyön ohjelmiin (*regional aid-for-trade packages*). EKR:n ohjelmoinnissa ohjataan varoja erityisiin alueellisiin ohjelmiin (*regional indicative programme, RIP*) kansallisten ohjelmien (*national indicative programme, NIP*) rinnalla.

EU tukee AKT-maita EPA-sopimusten neuvottelu- ja toimeenpanovaiheessa Aid for Trade -tuen avulla EKR:n kautta sekä kahdenvälisesti. Aid for Trade on kansainvälisten kauppaneuvottelujen yhteydessä syntynyt aloite, jonka tavoitteena on parantaa kehitysmaiden kaupan käyntikykyä, jotta ne voisivat hyötyä maailmankaupasta. Aid for Trade -tuella pyritään tukemaan AKT-maita tekemään tuotantoon ja kaupankäyntiin vaikuttavia rakennuudistuksia. Maiden EPA-neuvottelukapasiteettia, yrit-

täjuyttä ja elinkeinoelämän toimintaympäristöä tuetaan. Sopeutumistukea myönnetään kattamaan mm. uusien kauppasopimusten toimeenpanosta syntyviä kustannuksia esimerkiksi menetettyjen tullitulojen johdosta tai maksutaseongelmien välttämiseksi. Suomi osallistuu EPA-sopimusten toimeenpanon tukemiseen mm. eteläisessä Afrikassa.

Suomen toiminta ja kannat

Suomi seuraa aktiivisesti EPA-neuvottelujen edistymistä sekä pääkaupunki- että kenttätasolla kumppanimaissa. Suomi vaikuttaa Euroopan komission toimintaan erityisesti Euroopan unionin neuvoston AKT-työryhmässä ja 133-jaostossa. Myös EU-jäsenmaiden välinen yhteistyö EPA-neuvotteluihin liittyvissä kysymyksissä on tärkeää. Suomen kannoissa painottuu, että EPA-neuvottelujen päämääränä on kestävä kehitys edistäminen ja köyhyyden vähentäminen, joihin päästään kansainvälisen kaupan ja AKT-maiden kansainväliseen talouteen integroitumisen avulla kuitenkin kehitysmaiden olosuhteet ja erityistarpeet huomioon ottaen. Neuvotteluissa on myös hyödynnettävä WTO-sääntöjen sallimaa joustavuutta.

Suomen tavoitteena ovat laaja-alaiset sopimukset, joilla edistetään AKT-maissa läpinäkyvää, tehokasta ja ennakoitavaa taloudellista ympäristöä ja tuetaan maiden yrityssektorin kehitystä sekä edistetään yritysten ja investoijien sääntöperustaista toimintaa. Suomi painottaa myös, että EPA-neuvottelujen tulee tukea AKT-maiden alueellisia yhdentymisprosesseja ja etelä-etelä kauppaa, johon pyritään sopivin neuvotteluratkaisuin ja joustoin.

Kansainvälisen talouskriisin vallitessa tulee pyrkiä estämään protektionismia entistä voimakkaammin. EPA-sopimusten avulla voidaan edistää kauppaa ja tuotantoa sekä ylläpitää työllisyyttä AKT-maiden keskeisillä sektoreilla. Ruokaturvan kannalta on tärkeää kiinnittää erityistä huomiota sopimusten vaikutuksiin maatalouteen ja EPA-tuen suuntaamiseen maatalouden kehittämiseen, sillä maatalous on keskeinen talouden sektori AKT-maissa ja tärkeä elinkeino merkittävälle osalle maaseudun kotitalouksista.

Suomi korostaa, että EU:n tulisi pyrkiä tiivistämään koordinaatiotaan ja yhteistyötään kauppaa tukevan kehitysyhteistyön toimeenpanossa; tässä komissiolla on keskeinen rooli. Alueellisen EPA-tuen kanavoinnissa Suomi kannattaa alueellisia, mieluiten jo olemassa olevia rahastoja sekä tuen koordinoitua ohjelmointia muiden instrumenttien kautta.

